

УДК 331.45

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-17

Курепін В. М., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри методики професійного навчання, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-4383-6177

e-mail: kypinc@ukr.net

Особливості системи управління охороною праці в аграрних підприємствах: економічні аспекти розвитку

Анотація. У статті розглянуто особливості охорони праці на підприємстві та її економічні аспекти розвитку. Розглянуті система управління охороною праці на підприємстві та її елементи. Сформовано напрями покращення умов та охорони праці на підприємстві. Здійснено теоретичне узагальнення щодо обґрунтування теоретично-методичних засад системи управління охороною праці аграрних підприємств. Визначено сутнісно-змістовні ознаки управління безпекою на підприємстві та особливості побудови системи управління охороною праці на аграрних підприємствах. Оцінено сучасний стан системи управління охороною праці аграрних підприємств. Окреслено вплив зовнішнього середовища на формування системи управління охороною праці підприємства. Ідентифіковано стратегії дотримання системи управління охороною праці на підприємстві. Обґрунтовані заходи, важелі та інструменти запобігання ризикам та загрозам впровадження алгоритмів та процедур щодо управління працезахоронним менеджментом підприємства. Визначено методичні засади визначення рівня відповідності персоналу аграрних підприємств завданням реалізації програм безпечного розвитку підприємства. Запропоновано методичний підхід до оцінки рівня охорони праці аграрних підприємств, в основу якого покладено комплексну оцінку впливу ризикових факторів дотримання підприємством безпеки, яка здійснюється з використанням сучасних методів аналізу зовнішнього середовища, експертного оцінювання внутрішньоорганізаційних тенденцій управління персоналом та економіко-статистичного оцінювання динаміки рівня системи управління охороною праці підприємства.

Ключові слова: аграрні підприємства; поліпшення умов праці; система управління охороною праці; дієві механізми управління; безпечний стан.

Kurepin Vyacheslav, Senior Lecturer, Professional Teaching Methods Department, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Features of Labor Protection Management System in Agricultural Enterprises: Economic Aspects of Development

Abstract. Introduction. The article considers the features of labor protection at the enterprise and its economic aspects of development. The management system of labor protection at the enterprise and elements of the management system of labor protection at the enterprise are considered. The directions of improvement of conditions and labor protection at the enterprise are formed. Theoretical generalization on substantiation of theoretical and methodical bases of system of management of labor protection of agrarian enterprises is carried out.

Purpose. The purpose of the article is to substantiate the theoretical foundations of assessing the impact of obsolescence and inefficiency of the existing method of state regulation of labor protection on the efficiency of agricultural enterprises, identifying opportunities for a new national system of occupational risk prevention by implementing a risk-based approach to safety and health based on the principles of hazard elimination, assessment, control and risk management.

Results. The essential and substantive features of safety management at the enterprise, features of construction of the labor protection management system at the agricultural enterprises are determined. The current state of the labor protection management system of agricultural enterprises has been established. The influence of the external environment on the formation of the management system of labor protection of the enterprise is outlined. Strategies for compliance with the occupational health and safety management system at the enterprise have been identified.

Conclusions. Substantiated measures, levers and tools to prevent risks and threats of implementation of algorithms and procedures for management of labor management of the enterprise. Methodical bases of definition of level of conformity of the personnel of the agrarian enterprises to tasks of realization of programs of safe development of the enterprise are defined. A methodical approach to assessing the level of labor protection of agricultural enterprises is proposed, which is based on a comprehensive assessment of the risk factors of enterprise safety, which is carried out using modern methods of environmental analysis, expert assessment of internal trends in personnel management and economic and statistical assessment of system dynamics. labor protection management of the enterprise.

Keywords: agricultural enterprises; improvement of working conditions; labor protection management system; effective management mechanisms; safe condition.

JEL Classification: J 28; J 53.

¹Стаття надійшла до редакції: 28.09.2021

Received: 28 September 2021

Постановка проблеми. Роль та значення аграрних підприємств як сукупності ключових бюджетоутворювальних та орієнтованих на експорт галузей національної економіки держави, дедалі зростає. Підвищення обсягів виробництва та реалізації продукції, активізація інноваційно-інвестиційної діяльності, зростання рівня економічної ефективності та реалізація перспективних програм розвитку призводить до суттєвого зростання обсягів залученого у функціонування підприємств капіталу та підвищення їх доходів. Останнє обумовлює необхідність реалізації комплексного підходу до дотримання належного рівня економічної безпеки вказаних суб'єктів економічних відносин та управління нею. Не дивлячись на наявність чисельних методів, способів, прийомів, засобів та інструментів дотримання безпечного стану основної діяльності підприємств внаслідок впливу на зовнішнє середовище та провадження раціональної економічної поведінки, значна кількість загроз та ризиків знаходиться у внутрішньо-організаційному середовищі підприємств, а їх джерелом є персонал [1]. Розвиток ринкових відносин, впровадження в різні галузі економіки нових технологій одночасно з використанням фізично і морально застарілих технологічних процесів та виробничого обладнання, що є джерелом підвищеної небезпеки, зумовлює необхідність реформування системи управління охороною праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На соціальні та особливо на економічні результати виробництва впливають заходи з поліпшення умов і охорони праці, які впроваджують на підприємстві. Тому розглядаючи охорону праці в умовах ринкової економіки, особливу увагу необхідно звернути на економічні аспекти охорони праці.

Диспропорція в системі управління охороною праці, яку було сформовано відповідно до командно-адміністративних засад планової економіки (система мотивації праці та стимулювання персоналу, складність вітчизняного трудового законодавства, недостатній рівень доброчесності персоналу управління) щодо планування розвитку технічних систем і значного регламентування процедур і правил, пов'язаних із застосуванням виробничого обладнання та виконанням робіт актуалізують необхідність побудови дієвих механізмів управління охороною праці та безпекою аграрних підприємств.

Жорстка регламентація правил виконання робіт і використання машин і механізмів призвела до накопичення значного обсягу нормативно-правових актів з безпеки та гігієни праці й не дає можливості оперативно та своєчасно реагувати на швидкий розвиток технологій та економіки й характеризується неефективним використанням ресурсів. Такий підхід не сприяє запровадженню ефективного механізму економічного стимулювання роботодавців до створення належних, безпечних і здорових умов праці

та не дає змоги роботодавцям вибирати найефективніший спосіб управління й інтегрувати систему управління охороною праці в загальну систему управління підприємством [2]. За таких умов аграрним підприємствам складно адаптуватися до сучасних технологій, змін на ринку товарів і послуг.

Проблематиці створення роботодавцем належних, безпечних і здорових умов праці, запровадженню ефективних способів управління та інтеграції системи управління охороною праці в загальну систему управління підприємством присвячені наукові праці О. Ю. Амосова [1], М. О. Бесєдіна, М. П. Гандзюка, Л. Д. Гармідера, Є. О. Геврика, Г. Г. Гогіташвілі, Ю. І. Данька, О. Ю. Єрмакова, В. Ц. Жидецького, П. О. Ізуїта, Л. П. Керба, О. М. Лібанової, М. Й. Маліка, В. В. Юрчишина, З. М. Яремка, Б. О. Язлюка та ін. Високо оцінюючи внесок науковців у розвиток теоретико-методичних та прикладних основ зазначених проблемних питань, необхідно зазначити, що в умовах перманентної транзитивності економіки питання системи управління охороною праці та безпеки аграрних підприємств потребують поглибленого наукового пророблення та детального вивчення.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад оцінки впливу застарілості та неефективності чинного способу державного регулювання охороною праці на ефективність підприємств аграрного профілю, виявлення можливостей щодо формування нової національної системи запобігання професійним ризикам шляхом впровадження на законодавчому рівні ризикоорієнтованого підходу у сфері організації безпеки та здоров'я працівників, що ґрунтується на принципах усунення небезпек, оцінювання, контролю та управління ризиками. Теоретичну і методологічну основу дослідження становили діалектичний метод пізнання, фундаментальні положення економічної теорії та працезохоронного менеджменту, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем організації системи управління охороною праці та безпеки в менеджменті основної діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. З моменту отримання Україною незалежності вона свій подальший розвиток спрямувала на впровадження в національну практику європейських цінностей в галузі прав і свобод людини та на інтеграцію в європейське співтовариство. Важливим напрямком діяльності України на сьогоднішньому етапі є адаптація національного законодавства до законодавства ЄС [3]. Особливе значення ця діяльність набуває у сфері законодавства про охорону праці.

Перехід суспільства до широкого використання ринкових відносин, виникнення різноманітних форм власності потребують розроблення нових підходів до побудови сучасної моделі управління охороною й безпекою праці на національному, регіональному й

виробничому рівнях. Зрозуміло, що в основі законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці лежить Конституція України. Під час розробки законодавства про охорону праці широко використовуються Конвенції і Рекомендації МОП, директиви ЄС, досвід нормотворення розвинених країн Європейського Союзу та інших країн світу.

Ключова проблема, яку передбачається розв'язати, – застарілість та неефективність чинного способу державного регулювання безпеки та здоров'я працівників. У своїй основі наявна система управління охороною праці на підприємствах аграрного профілю функціонує за «реактивним» принципом коригувальних дій, [4] що передбачає реагування на наслідки нещасних випадків у вигляді видання державою нормативних актів, які передбачають правила безпечної поведінки при виконанні відповідних робіт. Вплив на тих хто порушує встановлених державою правил та норм з безпеки, приписів державних контролюючих органів базується на засадах адміністративного чи кримінального покарання.

Водночас міжнародна практика безпеки та охорони здоров'я базується на самостійності роботодавця та свободи вибору найефективніших способів організації безпеки працівників [5]. Він несе особисту відповідальність (матеріальну, фінансову, моральну, соціальну) за якість такого вибору та ефективність визначеної ним політики безпеки з питань охорони праці.

Накопичення значного обсягу в більшості випадків застарілих та недієвих нормативно-правових актів з безпеки та охорони праці є ще одним негативним наслідком прямої державної регламентації правил виконання робіт і застосування устаткування. Такі правила не відповідають реальним потребам в організації безпеки та системи управління охороною праці й мають формальний характер, створюючи додаткові перешкоди для можливості використання аграрними підприємствами, іншими суб'єктами вітчизняного аграрного бізнесу та органами державного управління агропромисловим розвитком наукових розробок та практичних рекомендацій з побудови систем та використання інструментів управління охороною праці та безпеки аграрних підприємств.

Роботодавці вимушені витратити ресурси на виконання неефективних заходів щодо положень нормативно-правових актів з охорони праці. Це гальмує розробку та реалізацію власної безпекової політики щодо умов праці, дає їм підстави формально уникати відповідальності за наслідки нещасних випадків та професійних захворювань. Через відсутність ефективного аналізу причин нещасних випадків, професійних захворювань та аварій заходи реагування на нещасні випадки спрямовуються переважно на регулювання та посилення обов'язкових загальних вимог без урахування

факторів ризику на виробництві (наслідок, хибних висновків щодо способів запобігання таким випадкам) та полягають у проведенні позапланових інструктажів з питань охорони праці [6]. Не враховані гендерні потреби та особливості працівників, які є важливими у зв'язку з відкриттям раніше заборонених професій для жінок.

Норми Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» обмежують повноваження інспекторів Держпраці що призводить до зниження ефективності інспекційної діяльності щодо забезпечення застосування правових норм.

Формування механізмів та систем управління охороною праці та безпекою підприємств є реакцією їх менеджменту на виклики зовнішнього та внутрішнього середовища, які є наслідком прояву дії відповідних ризиків та загроз. Впровадження стандартів Європейського Союзу і Міжнародної організації праці з безпеки та гігієни праці змушує Україну у зв'язку з ратифікацією у 2004 році конвенцій Міжнародної організації праці № 81 про інспекцію праці у промисловості й торгівлі та № 129 про інспекцію праці в сільському господарстві взяти на себе зобов'язання утворення дієвого органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері безпеки та гігієни праці, а також з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю (інспекція праці).

Об'єктивна необхідність модернізації державної політики у сфері безпеки працівників посилюється зобов'язаннями України в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, щодо імплементації рамкової Директиви Ради 89/391/ЄЕС та цілої низки асоційованих з нею європейських директив у сфері безпеки працівників, зокрема Директиви Ради № 89/654/ЄЕС від 30.11.1989 року про мінімальні вимоги стосовно безпеки й охорони здоров'я на робочому місці; Директива Ради № 92/85/ЄЕС від 19.10.1992 про встановлення заходів із заохочення поліпшення безпеки та гігієни праці вагітних працівниць, працівниць, які нещодавно народили, чи годувальниць; Директива Ради Європейського Союзу № 94/33/ЄС від 22.06.1994 року про захист молоді, яка працює.

Державна політика у сфері охорони праці базується на принципах пріоритету життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці. Законодавство України щодо охорони праці встановлює єдині вимоги до роботодавців усіх рівнів щодо створення безпечних умов праці. Як підкреслюють науковці економічне значення охорони праці визначається ефективністю заходів щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці і є економічним виразом соціальної вагомості охорони

праці. Воно оцінюється результатами, які отримуються при зміні соціальних показників внаслідок впровадження заходів щодо поліпшення умов праці, зростання продуктивності праці, збільшення фонду робочого часу, зниження витрат на відшкодування шкоди, завданої життю і здоров'ю працівника нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням [7,8].

Охорона праці починається з організації управління охороною праці. Створення безпечних і здорових умов праці забезпечується шляхом

впровадження системи організації охорони праці на виробничому рівні. Ідентифікація особливостей формування та функціонування механізмів системи управління охороною праці аграрних підприємств відбувається на основі врахування при імplementації вказаних механізмів в системи управління характеристик ринку праці, тенденцій мотивації та стимулювання персоналу, а також факторів визначення його поведінки. Схема формування та впровадження системи управління охороною праці на підприємстві представлена на рис. 1.

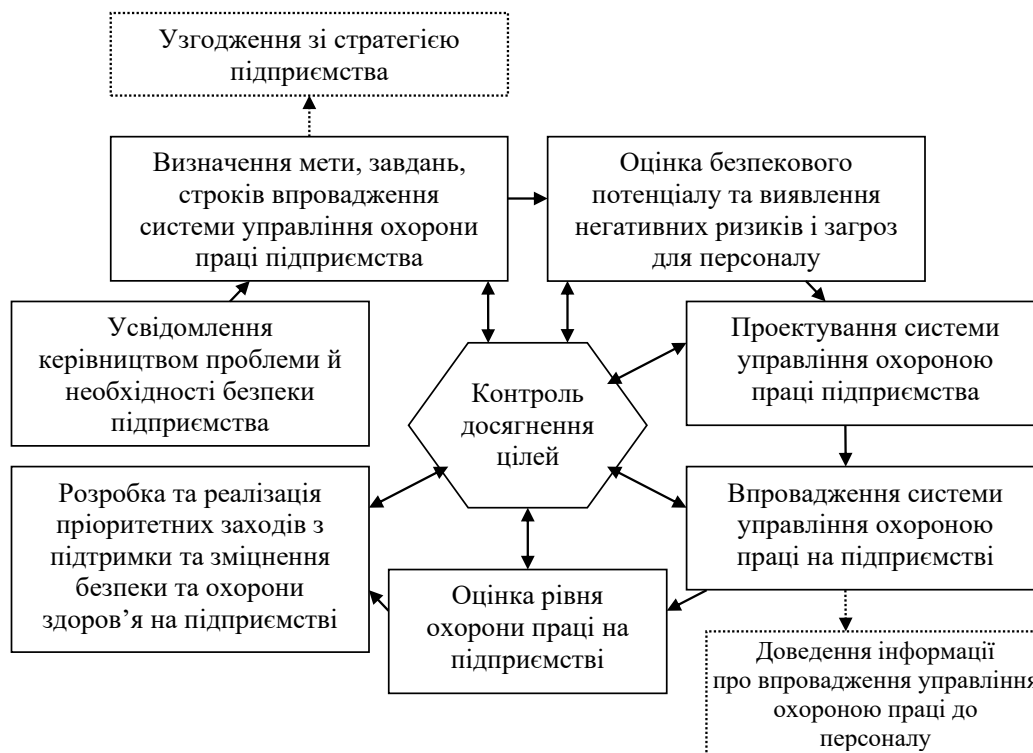

Рисунок 1 – Імplementація механізму формування та впровадження системи управління охороною праці на підприємстві

Джерело: побудовано та доповнено автором на основі матеріалів [1,2,4,8]

Суб'єктом ухвалення рішення про впровадження подібної системи є керівництво, адже саме воно має цілісне уявлення щодо функціонування підприємства та наявність потенційних небезпек. Тому необхідне чітке визначення проблем підприємства в контексті безпеки та розроблення шляхів їх вирішення та запобігання.

Серед основних нерозв'язаних проблем у наявній системі управління охороною праці залишаються:

а) підготовка фахівців з питань безпеки та гігієни праці – призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів, які повинні забезпечувати організацію запобіжних заходів для створення належних, безпечних і здорових умов праці;

б) фінансування заходів з безпеки та гігієни праці та відсутність механізму економічної мотивації роботодавців та працівників до створення більш безпечних і здорових умов праці;

в) низька якість експертизи з безпеки та гігієни праці;

г) робота з підвищення обізнаності та інформування суспільства про безпеку та гігієну праці.

Відсутність в Україні єдиної державної системи статистичної звітності стосовно нещасних випадків на виробництві, аварій та професійних захворювань, шкідливих умов праці, випадків погіршення здоров'я, пов'язаних з професійною діяльністю, унеможлиблює проведення аналізу витрат і вигод у процесі забезпечення належного рівня безпеки та гігієни

праці. Існування незадекларованої праці, особливо на виробництвах аграрного профілю, віднесених до небезпечних, унеможлиблює здійснення системного контролю і визначення фактичного стану дотримання вимог щодо безпеки та гігієни праці.

Потребують удосконалення принципи участі у формуванні та реалізації державної політики у сфері безпеки та гігієни праці усіх зацікавлених сторін: представників сторін соціального діалогу, професійних асоціацій, експертів з безпеки та гігієни праці, а також громадськості. Запровадження національної системи запобігання виробничим ризикам, заснованої на принципах усунення небезпек, оцінюванні, контролі ризиків та управлінні ними, є головним механізмом, що застосовується багатьма країнами світу для ефективного і дієвого заохочення до створення безпечних і здорових умов праці як на державному, регіональному, галузевому і місцевому рівні, так і на рівні окремого підприємства і робочого місця.

Система повинна ґрунтуватися на відповідальності роботодавців за забезпечення безпеки та здоров'я працівників в усіх аспектах, пов'язаних з роботою, на зобов'язанні роботодавців постійно пристосовуватися до мінливих обставин, вживати необхідних заходів для створення умов, безпечних для життя і здоров'я працівників, з урахуванням особливостей потреб чоловіків і жінок, і забезпечувати запобігання виробничим ризикам та їх оцінювання, проведення консультацій з працівниками, медичних оглядів, надання інформації та проведення навчання з питань охорони праці із суворим дотриманням згаданих загальних принципів запобігання. Створення системи безпеки та гігієни праці на таких загальних принципах вимагатиме передусім зміни традиційних підходів до управління безпекою та гігієною праці й застосування інших керівних принципів.

При цьому визначальним при формуванні системи забезпечення управління охороною праці є загальна стратегія безпеки підприємства, яка являє собою сукупність пріоритетних цілей і управлінських підходів, реалізація яких забезпечує захист підприємства від будь-яких загроз, пов'язаних з охороною праці [9].

Отже, важливим є узгодження зазначених положень зі стратегією підприємства, впровадження системи управління охороною праці в менеджменті підприємства, виконання оцінки безпекового потенціалу підприємства та діагностики негативних ризиків та загроз. На етапі впровадження системи управління охороною праці на підприємстві необхідно забезпечити ознайомлення всіх працівників із цілями та завданнями цього проекту. Без розуміння персоналом своєї відповідальності та можливих наслідків у випадку недбалого виконання своїх обов'язків, неможлива ефективна діяльність підприємства щодо збереження заданого рівня охорони праці та безпеки.

В Україні, на сьогодні, функціонує багаторівнева система управління охороною праці, функціональними ланками якої є відповідні структури державної законодавчої та виконавчої влади різних рівнів, управлінські структури підприємств, трудові колективи, професійні спілки, добровільні громадські об'єднання працівників і спеціалістів з охорони праці.

За спрямованістю комплексу вирішуваних питань усі ланки системи управління охороною праці можна розділити на дві групи:

Перша група - ланки, які забезпечують вирішення законодавчо-нормативних, науково-технічних, соціально-економічних та інших загальних питань охорони праці. До першої групи ланок системи управління охороною праці входять органи державної законодавчої ініціативи й органи державного управління в галузі охорони праці.

Друга група - ланки, у функціональні обов'язки яких входить забезпечення безпеки праці в умовах конкретних галузей і виробництв. До другої групи ланок системи управління охороною праці входять управлінські структури підприємств які забезпечують в умовах конкретних виробництв реалізацію вимог законодавчих і нормативних актів про охорону праці з метою створення безпечних і нешкідливих умов праці, попередження виробничого травматизму та професійних захворювань, вирішують весь комплекс питань з охорони праці, пов'язаних з даним виробництвом. У своїй діяльності щодо охорони праці управлінські структури підприємств взаємодіють з комісією з питань охорони праці підприємства (при наявності такої), з профспілками підприємства та уповноваженими трудових колективів.

Чисельні наглядові й контрольні органи не можуть гарантувати повну безпеку ведення робіт на виробництві [10]. Для розв'язання проблем у сфері охорони праці на підприємстві повинна діяти ефективна система управління охороною праці. 12 грудня 2018 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 989-р схвалена Концепція реформування системи управління охороною праці в Україні. Ця Концепція визначає принципи, основні напрями та завдання побудови системи організації безпеки та гігієни праці в Україні на основі ризикоорієнтованого підходу для забезпечення впровадження стандартів Європейського Союзу. Метою Концепції є створення національної системи запобігання виробничим ризикам для забезпечення ефективної реалізації права працівників на безпечні та здорові умови праці.

Згідно з Рекомендаціями, система управління охороною праці на підприємстві – це ряд комплексних заходів та механізмів, які повинні забезпечувати безпечність трудової діяльності робітників у сфері технологічного, санітарного, профілактичного та організаційного стану виробничого середовища компанії.

Система управління охороною праці повинна охоплювати певні завдання, які умовно можна об'єднати у наступні групи:

1. Забезпечення належного і безперервного управління підприємством.

2. Готовність до проведення запобіжних заходів для мінімізації ризиків виникнення нещасних випадків.

3. Готовність до негайного реагування та ліквідації небезпечних ситуацій у разі їх настання.

Для виконання зазначених завдань роботодавцю рекомендовано скликати відповідальний орган (координаційну раду), до складу якого залучити вище керівництво, представників служби охорони праці, членів профспілки або представників трудового колективу. Окрім того, для оперативного запровадження системи управління охороною праці (далі – СУОП) дозволяється залучати інші організаційні та професійні об'єднання робітників на місцях, наприклад, спеціально створені комісії. Детальний розпис повноважень кожного відповідального органу, структуру і засоби СУОП, компетенція та обсяг відповідальності кожного співробітника закріплюється в колективному договорі, внутрішньому Положенні про СУОП підприємства.

Одним із ключових компонентів, що гарантують якісну й ефективну роботу системи управління охороною праці, є чітка структура взаємодії між окремими органами та ланками підприємства. Фактично на роботодавця покладається обов'язок забезпечити доведення механізмів та конфігурації СУОП до кожного окремого працівника підприємства. Таким чином, у внутрішніх документах підприємства насамперед, Положенні про СУОП обов'язково мають бути врегульовані наступні питання:

а) загальні положення системи управління охороною праці на підприємстві;

б) розробка першочергових та запобіжних кроків для постійного покращення виробничого середовища і встановлення оперативних планів дій для відокремлених підрозділів підприємства;

в) інструменти та оцінка ймовірності швидкої адаптації до змінюваних обставин, яких може зазнати підприємства;

г) органи та компетенція відповідальних органів підприємства;

д) порядок прийняття та внесення змін до локальних нормативних актів підприємства з питань захисту прав співробітників;

е) вимоги до компетентності та навичок співробітників, процедури проведення професійного добору персоналу;

є) засоби збереження і гарантування безперервності виробництва, належний рівень якості технологічних процесів.

У даному аспекті роботодавець повинен усвідомлювати, що збій у плінні технологічного процесу становить підвищену загрозу як для співробітників, так і для роботи підприємства в цілому [11]. Окремі процеси, що є самостійними елементами структури СУОП на підприємстві та потребують розширеного тлумачення та деталізації, допускається викласти у формі додатків до Положення. Усі співробітники підприємства зобов'язані неухильно дотримуватись вимог, які наведені в Положенні та додатках до нього. Рівень охорони праці на підприємстві залежить від усіх учасників професійно-виробничого процесу і їх бажання докладати необхідних зусиль для досягнення безпечності праці на кожному ступені виробництва.

Висновки. Зростання невизначеності, складності та динамічності ринкових процесів спричиняють розширення спектру загроз діяльності сучасних аграрних підприємств, які здатні суттєво перешкоджати досягненню ними встановлених цілей, знижувати рівень конкурентоспроможності та результативності їх функціонування і розвитку. У центрі соціально-економічних відносин, особливо на підприємстві, завжди є людина, трудове життя якої несе в собі певний економічний потенціал та яка може стати об'єктом загрози, тобто втратити працездатності, здоров'я, життя тощо. З іншого боку, сама ж людина своєю поведінкою, діяльністю, окрім позитивного впливу, може чинити шкоду підприємству. За результатами дослідження, підприємства зазнають збитків від службових зловживань керівників чи ключових фахівців та невиконання посадовими особами, керівниками структурних підрозділів, працівниками підприємства норм нормативно-правових актів охорони праці, вимог безпеки на робочих місцях та підприємстві в цілому.

Формування механізмів та систем управління охороною праці на підприємстві є реакцією їх менеджменту на виклики зовнішнього та внутрішнього середовища, які є наслідком прояву дії відповідних ризиків та загроз. Таким чином, запропоновані пріоритетні напрями та заходи щодо підвищення захищеності підприємства від нещасних випадків та професійних захворювань не тільки сприятимуть стабілізації процесів (економічних, виробничих, соціальних, інше) на підприємстві та нівелюванню ризиків і загроз з боку персоналу, але і їх реалізація дозволить покращити рівень формування та забезпечення техногенної і пожежної безпеки на підприємствах, що, своєю чергою, гарантуватиме максимально ефективно та стабільно їх функціонування з питань охорони праці.

Література:

1. Амосов О. Ю. Формування системи оцінки джерел фінансової безпеки підприємства. *Економіка и управление*. 2018. № 1. С. 8–13.
2. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія ; за ред. Т. Г. Васильціва. Львів : Арал, 2019. 386 с.
3. Русавська В. І. Адаптація національного трудового законодавства до законодавства Європейського Союзу. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 черв. 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 36-39. URL: <https://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9821/1/36-38.pdf> (дата звернення: 15.09.2021).
4. Курепін В. М. Механізм управління безпекою вітчизняних підприємств на засадах маркетингу. *Сучасний маркетинг: стратегічне управління та інноваційний розвиток* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. до 90-ча заснування Харків. нац. техн. ун-ту сіл. госп-ва ім. П. Василенка, 17-18 жовт. 2020 р. Харків : Харків. нац. техн. ун-ту сіл. госп-ва ім. П. Василенка, 2020. С. 154-158. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8183> (дата звернення: 15.09.2021).
5. Іваненко В. С. Комплексна безпека підприємств агропромислового комплексу як складова системи управління. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчен. і студентів, 19 лют. 2021 р. Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2021. С. 295-297. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8880> (дата звернення: 15.09.2021).
6. Радіонов М. О., Марченко Д. Д., Курепін В. М. Визначення основних напрямів профілактики травматизму на підприємствах сільського господарства. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 1 (101). С. 111-117. URL: <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2019/n101v1r2019radionov.pdf> (дата звернення: 15.09.2021).
7. Охорона праці: навч. посіб. / Яремко З. М., Тимошук С. В., Третяк О. І., Ковтун Р. М. ; за ред. З. М. Яремко. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 69 с.
8. Курепін В. М. Кадрова безпека як складова частина економічної безпеки підприємств аграрного профілю. *Modern Economics*. 2020. № 24. С. 94-99. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/personnel-security-as-an-integral/> (дата звернення: 15.09.2021).
9. Курепін В. М. Розвиток аграрного сектору економіки України через забезпечення безпеки на виробництві. *Соціально-економічна політика та адміністрування у сфері регіонального розвитку України* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф., 3-5 квітня 2019 р. Миколаїв : МНАУ, 2019. С. 109-112. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/5791>. (дата звернення: 15.09.2021).
10. Сміренін В. О. Кодекс законів про працю України як інструмент системи управління безпекою та здоров'ям працівників на підприємствах аграрного профілю. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 черв. 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 88-91. URL: <https://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9822/1/88-91.pdf> (дата звернення: 15.09.2021).
11. Єгіазарян А. С. Сутність нематеріальної мотивації персоналу підприємства та основні її компоненти. *Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу України*: матеріали 32-ї студентської науково-теоретичної конференції, 18-20 берез. 2020 р. Миколаїв : МНАУ, 2020. С. 95-98. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7031> (дата звернення: 15.09.2021).

References:

1. Amosov, O. Y. (2018). Formation of the system of estimation of sources: financial security of the enterprise. *Ekonomika y upravlenye*, 1, 8-13 [in Ukrainian].
2. Vasylytsiv, T. H., Voloshyn, V. I., Boikevych, O. P. & Kapkavchuk, V. V. (2019). *Financovo-ekonomichna bezpeka pidpnyemctv Ukrainy: stpatehiia ta mekhanizmy zabezpechennia*. Lviv: Apal [in Ukrainian].
3. Rusavska, V. I. (2021). Adaptation of national labor legislation to the legislation of the European Union. *Rozvytok terytorialnykh hromad: pravovi, ekonomichni ta sotsialni aspekty* [Development of territorial communities: legal, economic and social aspects], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [International scientific-practical conference]. Mykolaiv: MNAU, 36-39. Retrieved from <https://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9821/1/36-38.pdf> [in Ukrainian].
4. Kurepin, V. M. (2020). The mechanism of safety management of domestic enterprises on the basis of marketing. *Suchasnyi marketynh: stratehichne upravlinnia ta innovatsiinyi rozvytok* [Modern marketing: strategic management and innovative development], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [International scientific-practical conference]. Kharkiv: Kharkivskyyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka, 154-158. Retrieved from <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8183> [in Ukrainian].
5. Ivanenko, V. S. (2021). Integrated security of agro-industrial enterprises as a component of management system. *Problemy ta perspektyvy rozvytku biznesu v Ukraini* [Problems and prospects for business development in Ukraine], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [International scientific-practical conference]. Ljviv : Ljvivskyyi torghoveljno-ekonomichnyy universytet, 295-297. Retrieved from <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8880> [in Ukrainian].
6. Radionov, M. O., Marchenko, D. D. & Kurepin, V. M. (2019). Determining the main areas of injury prevention in agricultural enterprises. *Visnyk aghrarnoji nauky Prychornomor'ja*, 1, 111-117. Retrieved from <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2019/n101v1r2019radionov.pdf> [in Ukrainian].
7. Jaremko, Z. M., Tymoshuk, S. V., Tretjak, O. I. & Kovtun R.M. (2018). *Okhorona praci*. Ljviv: Vydavnychyy centr LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
8. Kurepin, V. M. (2020). Personnel Security as an Integral Part of Economic Security at Agricultural Enterprises. *Modern Economics*, 24, 94-99. Retrieved from <https://modecon.mnau.edu.ua/personnel-security-as-an-integral/> [in Ukrainian].
9. Kurepin, V. M. (2019). Development of the agricultural sector of Ukraine's economy through ensuring safety at work. *Socialjno-ekonomichna polityka ta administruvannja u sferi regionaljnogho rozvytku Ukrainy* [Socio-economic policy and administration in the field of regional development of Ukraine], Naukovo- praktychna. konferencija [Scientific and Practical Conference]. Mykolaiv: MNAU, 109-112. Retrieved from <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/5791> [in Ukrainian].
10. Smirenin, V. O. (2021) The Code of Labor Laws of Ukraine as a tool for the management of safety and health of workers at agricultural enterprises. *Rozvytok terytorialnykh ghromad: pravovi, ekonomichni ta socialjni aspekty* [Development of territorial

communities: legal, economic and social aspects], Mizhnarodnja naukovo-praktychna konferencija [International scientific-practical conference]. Mykolaiv: MNAU, 88-91. Retrieved from <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9822/1/88-91.pdf> [in Ukrainian].

11. Jeghiazarjan, A. S.(2020). The essence of intangible motivation of enterprise personnel and its main components. *Uchastj molodi u rozbudovi aghropromyslovogho kompleksu Ukrainy* [Participation of young people in the development of the agro-industrial complex of Ukraine], Naukovo-teoretychna konferencija [Scientific and theoretical conference]. Mykolaiv: MNAU, 95-98. Retrieved from <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7031> [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License